

บทที่ 4

องค์ความรู้จากการสังเคราะห์งานวิจัย

การจัดการองค์ความรู้เพื่อการใช้พืชสมุนไพรในท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการสร้างมูลค่าเพิ่มด้านผลิตภัณฑ์บนพื้นฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

การศึกษาและรวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับสมุนไพรในท้องถิ่นต่อการผลิตภาคการเกษตรต้นผลิตภัณฑ์บนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง

การจัดการความรู้การใช้สมุนไพรในท้องถิ่นต่อการผลิตผลิตภัณฑ์แบบมีส่วนร่วมของชุมชนในเขตจังหวัดนครสวรรค์มีผลการสรุปประเด็นการเสวนาของกลุ่มผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง และโคเนื้อรายย่อยในเขตนครสวรรค์ต่อศักยภาพสมุนไพรไทยดังนี้

1. ประเด็นการเสวนาของกลุ่มผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งรายย่อยในเขตนครสวรรค์ต่อศักยภาพสมุนไพรไทย (ดังตารางที่ 1)
2. ประเด็นการเสวนาของกลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อรายย่อยในเขตนครสวรรค์ต่อศักยภาพสมุนไพรไทย (ดังตารางที่ 2)

ตารางที่ 1 สรุปประเด็นการเสวนาของกลุ่มผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งด้านศักยภาพสมุนไพรไทย

ประเด็นเสวนากลุ่ม	การผลิตเป็ดไล่ทุ่ง
1. ความรู้สึกรับสมุนไพรไทย	ความรู้สึกลด ประหยัด ให้ผลดีมากกว่าผลเสีย ยาที่สกัดจากพืชสมุนไพร ต้นทุนไม่เป็นอันตรายต่อสัตว์, มนุษย์, และสิ่งแวดล้อม ใช้ได้ทั้งใบ, ราก, ลำต้นในการรักษาโรคเป็ดได้ เช่น บำรุงรักษา แก่เป็ดอ่อนแอ บำรุงรังไข่ ถอนพิษ แก่ท้องเสียในเป็ด

ตารางที่ 1 สรุปประเด็นการเสวนาของกลุ่มผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งด้านศักยภาพสมุนไพรไทย (ต่อ)

ประเด็นเสวนากลุ่ม	การผลิตเป็ดไล่ทุ่ง
2. สรรพคุณสมุนไพร	2.1 ว่านหางจระเข้ = ทาแผลสด น้ำร้อนลวก
ที่นิยมและรู้จักใน	2.2 ฟ้ายะลวยโจร = แก้เจ็บคอ, แก้หวัด, แก้ร้อนในท้องเสีย ,ปวดหลัง,
ท้องถิ่น	2.3 ว่านรางจืด = ถอนยา, ถอนสารพิษ, แก้ท้องเสีย
	2.4 เปลือกแค (แดง) = แก้ไข้หวัด, แก้ท้องเสีย
	2.5 สะเดา = ขับถ่าย, ฆ่าแมลง
	2.6 ขามะหาด = กลากเกลื้อน
	2.7 ขมิ้นชัน = เพื่อสวยงาม, ขับสารพิษ, น้ำจืด
	2.8 โพล = แก้ปวดเมื่อย, ถ่ายยาไก่ และ คน
	2.9 บอระเพ็ด = แก้เจ็บคอ , ยาขับลม, เจริญอาหาร, เบาหวาน
	2.10 ตะไคร้ = แก้ท้องอืด, ขับลม
	2.11 กระเพรา = ท้องอืด, ท้องเฟ้อ, ขับลม
	2.12 หอมแดง = แก้หวัด, ลดความดัน
	2.12 พริก = ขับเหงื่อ
	2.13 ข่า = ผื่นคัน, กลากเกลื้อน, ขับลม
	2.14 กระเทียม = แก้โรคหัวใจ , ลดไขมันในเส้นเลือด
	2.15 พริกไทย = แก้เลือดลม
	2.16 ใบมะกรูด = แก้ลม
	2.17 ว่านไช้จ้อ = แก้ไอ, เจ็บคอ
	2.18 มะเกลือ = ถ่ายพยาธิ
	2.19 ใบฝรั่ง + ผล = ท้องเสีย
	2.20 สะเดา = ท้องเสีย
	2.21 หญ้าหนวดแมว = แผลพุพอง/ ขับปัสสาวะ
	2.22 พญาไร้ใบ = แก้ปวดฟัน
	2.23 ว่านมหากาฬ = แก้แผลพุพอง
	2.24 ใบบัวบก = ช้ำใน
	2.25 ลูกใต้ใบ = แผลพุพอง
	2.26 สเลดพังพอน = แก้พิษและแมลงกัดต่อย
	2.27 โพล = รักษาแผลสด

ตารางที่ 1 สรุปประเด็นการเสวนาของกลุ่มผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งด้านศักยภาพสมุนไพรไทย (ต่อ)

ประเด็นเสวนากลุ่ม	การผลิตเป็ดไล่ทุ่ง
2. สรรพคุณสมุนไพร ที่นิยมและรู้จักใน ท้องถิ่น	2.28 ผักเสี้ยนผี = ดอกหนอง 2.29 ใบมะกรูด = ท้องอืด / ท้องเฟ้อ 2.30 กระชาย = ขับลม 2.31 สะเดา = แก้หวัด / เจริญอาหาร 2.32 สมอเทศ = ส่วนผสมยาอายุวัฒนะ 2.33 ขุมเห็ดเทศ = กลาก / เกล็ด
3. การนำสมุนไพรไป ใช้ในสัตว์	3.1 ว่านรางจืดใช้ถอนพิษ (รักษาเป็นไข้และหวัด) 3.2 ฟ้ายะลวยโจรแก้ไข้เปิด 3.3 ไพลใช้ไล่แมลงสัตว์ปีกและหวัด 3.4 ขมิ้นขับถ่ายสัตว์ปีก 3.5 รางจืด ถอนพิษสารเคมี 3.6 เปลือกสะเดา แก้ท้องเสีย (แช่น้ำเปลี่ยนทุกวันล้างคั้น) ให้เป็ดกิน 3.7 กะเพราพร้อมกับตะไคร้ = สูดดมแก้ลมชัก 3.8 ขมิ้นชันร่วมกับมะเกลือ = ถ่ายพยาธิ คั้นน้ำผสมผงกะทิ
4. ปัญหาการ นำไปใช้สมุนไพร ใน สัตว์	4.1 ถ้าเกิดอาการโรคมามากๆ จะใช้สมุนไพรไม่ทัน 4.2 ไม่มีการใช้อย่างต่อเนื่อง 4.3 ขบวนการในการใช้ยุ่งยาก 4.4 ไม่รู้สรรพคุณในการใช้ 4.5 ใช้ระยะเวลารักษานาน ต้องใช้ติดต่อกัน 4.6 ไม่รู้สารสรรพคุณสมุนไพรที่เหมาะสม 4.7 วิธีการนำมาใช้ (ขาดความรู้ความเข้าใจ) 4.8 วิธีแปรรูป รูปแบบการใช้ที่คงตัว 4.9 สรรพคุณสมุนไพรแต่ละชนิดไม่เหมือนกัน (บางชนิดให้ผลเร็วและช้า)

ตารางที่ 1 สรุปประเด็นการเสวนาของกลุ่มผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งด้านศักยภาพสมุนไพรไทย (ต่อ)

ประเด็นเสวนากลุ่ม	การผลิตเป็ดไล่ทุ่ง
5. แนวทางที่ เหมาะสมต่อการ ใช้สมุนไพรในสัตว์	5.1 การจัดอบรมบอกวิธีการใช้ และสรรพคุณ 5.2 แจกพันธุ์สมุนไพรที่ดีสำหรับพื้นที่ 5.3 มีตัวอย่างและการทดลองให้ดู 5.4 การส่งเสริมการใช้ในสัตว์ให้มากเพื่อประหยัดต้นทุน 5.5 อย่างได้ความรู้จากทางวิชาการเพิ่มขึ้น 5.6 ศึกษาดูงานที่ประสบผลสำเร็จ

จากตารางที่ 1 ประเด็นการเสวนาของกลุ่มผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งรายย่อยในเขตนครสวรรค์ต่อศักยภาพสมุนไพรไทย พบว่า ประเด็นความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรไทย กลุ่มผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งรายย่อยในเขตนครสวรรค์ มีความรู้สึกดี ประหยัด ให้ผลดีมากกว่าผลเสีย ยาที่สกัดจากพืชสมุนไพร ต้นทุนไม่เป็นอันตรายต่อสัตว์, มนุษย์, และสิ่งแวดล้อม ใช้ได้ทั้งใบ, ราก, ลำต้นในการรักษาโรคเปิดได้ เช่น บำรุงรักษา แก่เปิดอ่อนแอ บำรุงรังไข่ ถอนพิษ แก่ท้องเสียในเป็ด สำหรับประเด็น สรรพคุณสมุนไพรที่นิยมและรู้จักในท้องถิ่น พบว่า กลุ่มผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งรายย่อยในเขตนครสวรรค์รู้จักและนิยมใช้สมุนไพรในท้องถิ่น จำนวน 33 ชนิด และนำสมุนไพรไปใช้ในสัตว์จริงจำนวน 8 ชนิด ได้แก่ รางจืดใช้ถอนพิษ (รักษาเป็นไข้และหวัด), ฟาทะลายโจร (แก้ไข้เปิด), โพล (ใส่แผลสัตว์ปีก และหวัด), ขมิ้น (ขับถ่ายสัตว์ปีก), รางจืด (ถอนพิษสารเคมี), เปลือกสะเดา (แก้ท้องเสีย :เช่นน้ำเปลี่ยนทุกวันค้างคืน)ให้เปิดกิน, กะเพราพร้อมกับตะไคร้ (สูดดมแก้ลมชัก), ขมิ้นชันร่วมกับมะเกลือ (ถ่ายพยาธิ : คั้นน้ำผสมสมกะทิ) ส่วนประเด็นปัญหาการนำไปใช้สมุนไพรในเป็ดไล่ทุ่งรายย่อยในเขตนครสวรรค์ต่อศักยภาพสมุนไพรไทย พบ 9 ประเด็นปัญหา ได้แก่ ถ้าเกิดอาการโรคมามากๆ จะใช้สมุนไพรไม่ทันไม่มีการใช้อย่างต่อเนื่อง ขบวนการในการใช้ยุ่งยาก ไม่รู้สรรพคุณในการใช้ ใช้ระยะเวลารักษานาน ต้องใช้ติดต่อกัน ไม่รู้สารสรรพคุณสมุนไพรที่เหมาะสม วิธีการนำมาใช้ (ขาดความรู้ความเข้าใจ) วิธีแปรรูป รูปแบบการใช้ที่คงตัว สรรพคุณสมุนไพรแต่ละชนิดไม่เหมือนกัน (บางชนิดให้ผลเร็วและช้า) และจากการสรุปประเด็นสำหรับแนวทางที่เหมาะสมต่อการใช้สมุนไพรในกลุ่มผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งรายย่อยในเขตนครสวรรค์ พบ 6 ข้อเสนอแนะแนวทางดังนี้ ควรมีการจัดอบรมบอกวิธีการใช้ และสรรพคุณ การแจกพันธุ์สมุนไพรที่ดีสำหรับพื้นที่ที่มีตัวอย่างและการ

ตารางที่ 2 สรุปประเด็นการเสวนาของกลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อรายย่อยในเขตนครสวรรค์ต่อ
ศักยภาพสมุนไพรไทย

ประเด็นเสวนากลุ่มย่อย	การผลิตโคเนื้อ	
1. ความรู้สึกกับสมุนไพร	ดี มีประโยชน์ ประหยัด ราคาถูก หาง่าย ปลอดภัยไม่มีสารตกค้าง เพิ่มอัตราในการกินได้ของสัตว์ดี ถ้ารู้จักวิธีการใช้ และสามารถป้องกันสัตว์ ไม่มีสารพิษตกค้าง	
2. สมุนไพรที่นิยมและรู้จักในท้องถิ่น	2.1 กระชายดำ	2.18 สามเดื่อ
	2.2 มะเกลือ	2.19 ใบชุมเห็ด
	2.3 เปลือกมังคุด	2.20 ใบลำโพง
	2.4 ตะไคร้หอม	2.21 ใบพลู
	2.5 มะหาด	2.22 แสมสาร
	2.6 บอระเพ็ด	
	2.7 ว่านหางจระเข้	
	2.8 ขมิ้นชัน	
	2.9 มะกูด	
	2.10 ไพล	
	2.11 กระเพรา	
	2.12 พริกไทย	
	2.13 ดีปลี	
	2.14 กาวเครือ	
	2.15 รากเงือก	
	2.16 ผักคูน	
	2.17 ลูกใต้ใบ	

ตารางที่ 2 สรุปประเด็นการเสวนาของกลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อรายย่อยในเขตนครสวรรค์ต่อ
ศักยภาพสมุนไพรไทย (ต่อ)

ประเด็นเสวนากลุ่มย่อย	การผลิตโคเนื้อ
3. สรรพคุณของสมุนไพรที่ใช้	3.1 มะกา = ถ่ายพยาธิโค – กระบือ 3.2 มะเกลือ = ถ่ายพยาธิโค – กระบือ 3.3 บอระเพ็ดผสมเกลือ = ทำให้สัตว์กินหญ้าได้ดี 3.4 ตะไคร้หอม = ไล่ยุง 3.5 ฟ้าทะลายโจร = แก้ท้องอืด (ลูกวัว) 3.6 กระเพรา = แก้ท้องอืด (ลูกวัว) 3.7 ตะไคร้ = ขับลม 3.8 ดีปลี = แก้ไอ , เจ็บคอ 3.9 รากชะเอม = แก้พิษ , เม่า 3.10 ลูกใต้ใบ = แก้ไข้ , ตัวร้อน 3.11 ว่านหางจระเข้ = สมานแผล 3.12 เปลือกมังคุด = แก้ท้องเสีย 3.13 มะกรูด = ผิวนอกไล่ยุง 3.14 สามเเลื้อย + ปูน = ห้ามเลือด 3.15 ใบพลู = แก้ลมพิษ 3.16 ขมิ้น = แก้ท้องเสีย 3.17 ตะไคร้ = ไล่แมลง สูดดม 3.18 ฟ้าทะลายโจร = แก้ไอ , ร้อนใน แก้ไข้ 3.19 กลั้วขี้วัว = แผลในกระเพาะอาหาร 3.20 หอมแดง = รักษาอักเสบของตา 3.21 สะเดาผงพอน = การอักเสบผิวหนัง 3.22 ขมิ้น = กันแมลงวัน

ตารางที่ 2 สรุปประเด็นการเสวนาของกลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อรายย่อยในเขตนครสวรรค์ต่อ
ศักยภาพสมุนไพรไทย (ต่อ)

ประเด็นเสวนากลุ่มย่อย	การผลิตโคเนื้อ
4. การนำสมุนไพรไปใช้ในสัตว์	สามารถใช้ในลักษณะ กิน โดยการกรอง นิดพื้น อาบ (ภายนอก) จุ่มกีบ, เท้า หรือ ทา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ถ่ายพยาธิ ท้องอืด เจริญอาหาร แก้ไข รักษาแผล
5. ปัญหาการนำไปใช้ในสัตว์	5.1 ไม่มีความมั่นใจในสรรพคุณ 5.2 ไม่รู้จักขนาดการใช้ 5.3 ขาดความรู้วิธีการนำไปใช้ สัดส่วนในการผสม 5.4 มีผลข้างเคียงในการใช้ 5.5 ไม่สะดวกในรูปแบบการใช้ 5.6 สัตว์ไม่ยอมรับ 5.7 วิธีการสกัด 5.8 ไม่มั่นใจในสมุนไพร 5.9 หายากบางท้องถิ่น
6. แนวทางที่เหมาะสมต่อการใช้ สมุนไพรในสัตว์	6.1 ให้การอบรม + ความรู้แก่เกษตรกร 6.2 ต้องกล้าทดลองทำและใช้ 6.3 ควรทำแปลงขยายสมุนไพร 6.4 ขาดแหล่งข้อมูลที่ต้อง 6.5 ควรศึกษาวิจัยประโยชน์และโทษ 6.6 ส่งเสริมและสนับสนุนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง 6.7 มีการอบรมให้ความรู้ 6.8 ควรมีแปลงสาธิตสมุนไพร 6.9 แนะนำวิธีการผลิตและการนำไปใช้ที่ถูกต้อง

จากตารางที่ 2 ประเด็นการเสวนาของกลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อรายย่อยในเขตนครสวรรค์ต่อ ศักยภาพสมุนไพรไทย พบว่า ประเด็นความรู้สึกรักกับสมุนไพรไทย กลุ่มผู้เลี้ยงเปิดไล่ทุ่งรายย่อยใน เขตนครสวรรค์ มีความรู้สึกดี มีประโยชน์ ประหยัด ราคาถูก หาง่าย ปลอดภัยไม่มีสารตกค้าง เพิ่มอัตราในการกินได้ของสัตว์ดี ถ้ารู้จักวิธีการใช้ และสามารถป้องกันสัตว์ ไม่มีสารพิษตกค้าง สำหรับประเด็นสรรพคุณสมุนไพรที่นิยมและรู้จักในท้องถิ่น พบว่า กลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อรายย่อยใน เขตนครสวรรค์รู้จักและนิยมนำสมุนไพรในท้องถิ่น จำนวน 22 ชนิด และนำสมุนไพรไปใช้ในสัตว์ จริงด้านการใช้ในลักษณะ กิน โดยการกรอก นิดพื้น อาบ (ภายนอก) จุ่มกีบ, เท้า หรือ ทา โดยมี วัตถุประสงค์ เพื่อ ถ่ายพยาธิ ท้องอืด เจริญอาหาร แก้ไข รักษาแผล ส่วนประเด็นปัญหาการนำไปใช้ สมุนไพรในโคเนื้อรายย่อยในเขตนครสวรรค์ต่อศักยภาพสมุนไพรไทย พบ 9 ประเด็นปัญหา ได้แก่ ไม่มีความมั่นใจในสรรพคุณ ไม่รู้จักขนาดการใช้ ขาดความรู้วิธีการนำไปใช้ สัดส่วนในการผสม มี ผลข้างเคียงในการใช้ ไม่สะดวกในรูปแบบการใช้ สัตว์ไม่ยอมรับ วิธีการสกัด ไม่มั่นใจใน สมุนไพร หายากบางท้องถิ่น และจากการสรุปประเด็นสำหรับแนวทางที่เหมาะสมต่อการนำ สมุนไพรกลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อรายย่อยในเขตนครสวรรค์ พบ 9 ข้อเสนอแนะทางดังนี้ควร ให้การอบรม ให้ความรู้แก่เกษตรกร ต้องกล้าทดลองทำและใช้ ควรทำแปลงขยายสมุนไพร ขาดแหล่งข้อมูล ที่ ถูกต้อง ควรศึกษาวิจัยประโยชน์และโทษ ส่งเสริมและสนับสนุนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง มีการ อบรมให้ความรู้ ควรมีแปลงสาธิตสมุนไพร แนะนำวิธีการผลิตและการนำไปใช้ที่ถูกต้อง

การศึกษาผลการใช้สมุนไพรในท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการนำไปใช้จริงในการผลิตผลิตภัณฑ์เป็นกระบวนการวิจัยและพัฒนาแบบมีส่วนร่วมในระดับพื้นที่

โดยการศึกษาเปรียบเทียบผลการใช้พืชสมุนไพรกับการเลี้ยงที่มีต่อมูลค่าเพิ่มด้านสมรรถภาพการผลิตจากการกำจัดพยาธิ และนำปริมาณการตรวจพบมา คำนวณหาประสิทธิภาพของสมุนไพรต่อพยาธิแต่ละชนิดตามวิธีของ มานพ (2545) ผลการใช้สมุนไพรต่อประสิทธิภาพการกำจัดพยาธิภายในเป็ดไล่ทุ่งดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการใช้สมุนไพรต่อประสิทธิภาพการกำจัดพยาธิภายในเป็ดไล่ทุ่งในเขตจังหวัดนครสวรรค์

ชนิดของพยาธิภายใน	กลุ่มควบคุม	ประสิทธิภาพการกำจัดพยาธิ %		
		ยาตามท้องตลาด	สแกนระดับ (ต่ำ)	สแกนระดับ (สูง)
พยาธิตัวตืด				
- Raillietin spp.	Na	Na	Na	Na
- Hymenolepis spp.	Na	Na	Na	Na
พยาธิตัวกลม				
-Capillaria spp.	Na	Na	Na	Na
-Tetrameres spp	Na	Na	Na	Na
-Ascaridia galli	70	78	70	75
-Heterakis allinarum	Na	Na	Na	Na

หมายเหตุ : Na, ตรวจไม่พบการระบาดของพยาธิภายในเป็ด

จากตารางที่ 3 ผลการทดสอบประสิทธิภาพการใช้สมุนไพรเมล็ดสะแกนา เพื่อกำจัดตัวเต็มวัย ของพยาธิไส้เดือน (Ascaridia galli) โดยใช้สมุนไพรสะแกนาลำพยาธิภายในเป็ดระดับ 1 เปอร์เซนต์น้ำหนักตัว หลังการถ่ายพยาธิด้วยสมุนไพรสะแกนา 5 วัน ทำการเปรียบเทียบประสิทธิภาพการกำจัดตัวเต็มวัยของพยาธิไส้เดือน (Ascaridia galli) พบว่า กลุ่มควบคุม (70%),

การเสนอแนวทางเลือกใหม่ในการพัฒนาระบบการเลี้ยงสัตว์ แบบเน้นการประหยัดแต่ถูกหลักวิชาการ และสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้

เสนอแนวทางเลือกใหม่ในการพัฒนาระบบการเลี้ยงสัตว์ โดยการบูรณาการการใช้สมุนไพรทดแทน ผสาน ลด เลิก การใช้สารเคมีในการผลิตเปิดอย่างเหมาะสม และการศึกษาการใช้น้ำส้มกลั่นควันไม้ต่อเพื่อการป้องกันรักษาในสัตว์ รวมถึงการศึกษาอัตราการเลี้ยงโคเนื้อต่อพื้นที่ที่เหมาะสมแบบการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรในเขตจังหวัดนครสวรรค์

1. การเสริมสมุนไพรและหอมแดงทดแทนการใช้สารเคมี

ในเปิดไข่ระยะเล็ก ช่วง 0-1, 0-2, 0-3, 0-4 สัปดาห์ พบว่า มีปริมาณอาหารที่กินต่ำกว่ากลุ่มควบคุม อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($P > 0.05$) ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 แสดงผลการเสริมสมุนไพรและหอมแดงต่อปริมาณอาหารที่กินของเปิดไข่ระยะเล็ก (กรัม / ตัว / วัน)

ช่วงการทดลอง (สัปดาห์)	กลุ่มควบคุม	เสริมสมุนไพร
0-1	57.7	55.0
0-2	78.3	77.0
0-3	109	105
0-4	144	142

ตารางที่ 5 แสดงผลการเสริมสมุนไพรรกะเพราและหอมแดงต่อน้ำหนักตัวที่เพิ่มขึ้น (กรัม/ตัว)

ช่วงการทดลอง (สัปดาห์)	กลุ่มควบคุม	เสริมสมุนไพรร
0-1	200	220
0-2	440	460
0-3	600	620
0-4	720	750

จากตารางที่ 5 พบว่าการเสริมสมุนไพรรกะเพราและหอมแดงในเป็ดไข่ระยะเล็ก ช่วง 0-1, 0-2, 0-3, 0-4 สัปดาห์มีน้ำหนักตัวที่เพิ่มขึ้นสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($P > 0.05$)

ตารางที่ 6 แสดงผลการเสริมสมุนไพรรกะเพราและหอมแดงต่ออัตราการเปลี่ยนอาหาร

ช่วงการทดลอง (สัปดาห์)	กลุ่มควบคุม	เสริมสมุนไพรร
0-1	3.96	3.75
0-2	3.39	3.24
0-3	3.7	3.63
0-4	4.12	4.07

จากตารางที่ 6 พบว่า การเสริมสมุนไพรรกะเพราและหอมแดงในเป็ดไข่ระยะเล็ก ช่วง 0-1, 0-2, 0-3, 0-4 สัปดาห์มีอัตราการเปลี่ยนอาหาร ต่ำกว่ากลุ่มควบคุม อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($P > 0.05$)

ตารางที่ 7 แสดงผลการเสริมสมุนไพรรกะเพราและหอมแดงต่ออัตราการเจริญเติบโต (กรัม/ตัว/วัน)

ช่วงการทดลอง (สัปดาห์)	กลุ่มควบคุม	เสริมสมุนไพรร
0-1	14.26 ^b	17.14 ^a
0-2	24.29 ^b	25.71 ^a
0-3	23.81 ^b	24.79 ^a
0-4	22.14 ^b	23.21 ^a

^{a,b} อักษรกำกับแสดงความแตกต่างทางสถิติอย่างนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$)

จากตารางที่ 7 พบว่า การเสริมสมุนไพรกะเพราและหอมแดงในเป็ดไข่ระยะเล็ก ช่วง 0-1, 0-2, 0-3, 0-4 สัปดาห์มีอัตราการเจริญเติบโตสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$)

ตารางที่ 8 แสดงผลการเสริมสมุนไพรกะเพราและหอมแดงต่ออัตราการตาย (%) และต้นทุนค่าอาหารต่อน้ำหนักตัวเพิ่มขึ้น 1 กก. (บาท)

ช่วงการทดลอง (สัปดาห์)	กลุ่มควบคุม		เสริมสมุนไพร	
	อัตราการตาย	ต้นทุนค่าอาหาร	อัตราการตาย	ต้นทุนค่าอาหาร
0-1	-	12.76	-	12.08
0-2	4	10.92	-	10.43
0-3	4	11.91	4	11.69
0-4	4	13.27	4	13.11

จากตารางที่ 8 พบว่า การเสริมสมุนไพรกะเพราและหอมแดงในเป็ดไข่ระยะเล็ก ช่วง 0-1, 0-2, 0-3, 0-4 สัปดาห์มีอัตราการตาย แตกต่างจากกลุ่มควบคุมอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($P > 0.05$) และต้นทุนค่าอาหารต่อน้ำหนักตัวที่เพิ่มขึ้น 1 กก. พบว่า ต่ำกว่ากลุ่มควบคุม อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($P > 0.05$)

ตารางที่ 9 แสดงผลการเสริมสมุนไพรกะเพราและหอมแดงต่อผลการทดลองตลอดการทดลอง ช่วง 0-4 สัปดาห์

สิ่งที่ศึกษา	กลุ่มควบคุม	เสริมสมุนไพร
ปริมาณอาหารที่กิน (กรัม/ตัว/วัน)	144	142
น้ำหนักตัวที่เพิ่มขึ้น (กรัม/ตัว)	720	750
อัตราการเปลี่ยนอาหาร	4.12	4.07
อัตราการเจริญเติบโต (กรัม/ตัว/วัน)	22.14 ^b	23.21 ^a
อัตราการตาย (%)	4	4
ต้นทุนค่าอาหารต่อน้ำหนักตัวเพิ่มขึ้น 1 กก. (บาท)	13.27	13.11

จากตารางที่ 9 การเสริมสมุนไพรรพะเพราและหอมแดงระดับ 1 เปอร์เซ็นต์ของน้ำหนักตัว เป็ดไข่ระยะเล็ก ช่วง 0-4 สัปดาห์ มีอัตราการเจริญเติบโต (23.21 กรัม/ตัว/วัน) สูงกว่ากลุ่มควบคุม (22.14 กรัม/ตัว/วัน) แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) สำหรับปริมาณอาหารที่กิน, น้ำหนักตัวที่เพิ่มขึ้น, อัตราการเปลี่ยนอาหาร, อัตราการตาย และต้นทุนอาหารต่อน้ำหนักตัวที่เพิ่มขึ้น 1 กก. ตลอดจนการทดลองแตกต่างอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($p > 0.05$)

ผลของการเสริมกะเพราและหอมแดงในเป็ดไข่ต่อค่าโลหิตวิทยา จากการศึกษาการเสริมกะเพราและหอมแดงในเป็ดไข่ต่อค่าโลหิตวิทยา พบว่า การเสริมสมุนไพรรพะเพราและหอมแดง ระดับ 1 เปอร์เซ็นต์ของน้ำหนักตัวเป็ดไข่ระยะเล็กต่อค่าโลหิตวิทยา พบการเสริมสมุนไพรมีแนวโน้มค่า MCV (130.60 fl), MCH (64.60 pg), MCHC (49.45 g/dl), RDM(11.20%), Platelet count (7,000 cell/mm³), Gamma GT (2.50 IU/L), AST ; SGOT (36 U/L) สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($P > 0.05$) และการเสริมสมุนไพรรพะเพราและหอมแดงระดับ 1 เปอร์เซ็นต์ของน้ำหนักตัวในอาหารเป็ดไข่ระยะเล็กมีแนวโน้มค่า Hemoglobin ; Hb (11.20 g/dl), Hematocrit ; Hct (22.50) และ RBC count (1.74 Mcells/mm³) ต่ำกว่ากลุ่มควบคุมอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($P > 0.05$) ดังตารางที่ 10

ตารางที่ 10 แสดงผลการเสริมสมุนไพรรักษาและหอมแดงระดับ 1 เปอร์เซ็นของน้ำหนักรั่ว
เปิดไประยะเล็กน้อยต่อค่าโลหิตวิทยา

ค่าโลหิตวิทยา; (หน่วย)	กลุ่มควบคุม	เสริมสมุนไพรรักษา	ค่าเฉลี่ย	SD
Hemoglobin ; Hb (g/dl)	11.75	11.20	11.48	6.75
Hematocrit ; Hct (%)	28	22.50	25.25	7.49
RBC count (Mcells/mm ³)	2.19	1.74	1.97	22.24
MCV (fl)	128.60	130.60	129.60	11.44
MCH (pg)	54.10	64.60	59.35	11.98
MCHC (g/dl)	42.05	49.45	45.75	0.48
RDW (%)	10.60	11.20	10.90	6.85
Platelet count (Cell/mm ³)	6,500	7,000	6,750	29.36
Gamma GT (IU/L)	1.50	2.50	2	26.58
AST (SGOT) (U/L)	34.50	36	35.25	16.33

2 การศึกษาการใช้น้ำส้มกลั่นคว้นไม้ต่อการป้องกันรักษาในสัตว์

เป็นการศึกษาการใช้น้ำส้มกลั่นคว้นไม้ต่อการกำจัดเห็บในโคเนื้อลูกผสมพันธุ์อเมริกัน
บาร์มัน อายุ 3-5 ปี ซึ่งแบ่งเป็น 3 บล็อก ตามการจัดการของแต่ละฟาร์ม แต่ละบล็อกได้รับทรี
เมนต์แบบสุ่มในบล็อก 3 ทรีเมนต์ ทรีเมนต์ละ 2 ตัว ร่วมกับการศึกษาหาปัจจัยเรื่องเพศ เพศละ 3
ตัว รวม 18 ตัว นำค่าเฉลี่ยที่ได้จากการเก็บข้อมูลมาแปลงเป็นค่าเปอร์เซ็นต์เพื่อเปรียบเทียบกัน
ได้ผลออกมาดังต่อไปนี้

จากตารางที่ 11 พบว่า การใช้น้ำส้มกลั่นคว้นไม้ มีเปอร์เซ็นต์การกำจัดเห็บในช่วง 0-2,
0-3, 0-4, 0-5, 0-6, 0-7, 0-8, 0-9 หลังการฉีดพ่นในอัตราส่วนน้ำส้มกลั่นคว้นไม้ 1
ลิตร : น้ำ 100 ลิตร และ น้ำส้มกลั่นคว้นไม้ 1 ลิตร : น้ำ 666 ลิตร สูงกว่ากลุ่มควบคุม ส่วน
ความแตกต่างของเพศ และ ผลของเพศต่อกลุ่มทดลอง พบว่า มีความแตกต่างอย่างไม่มีนัยสำคัญ

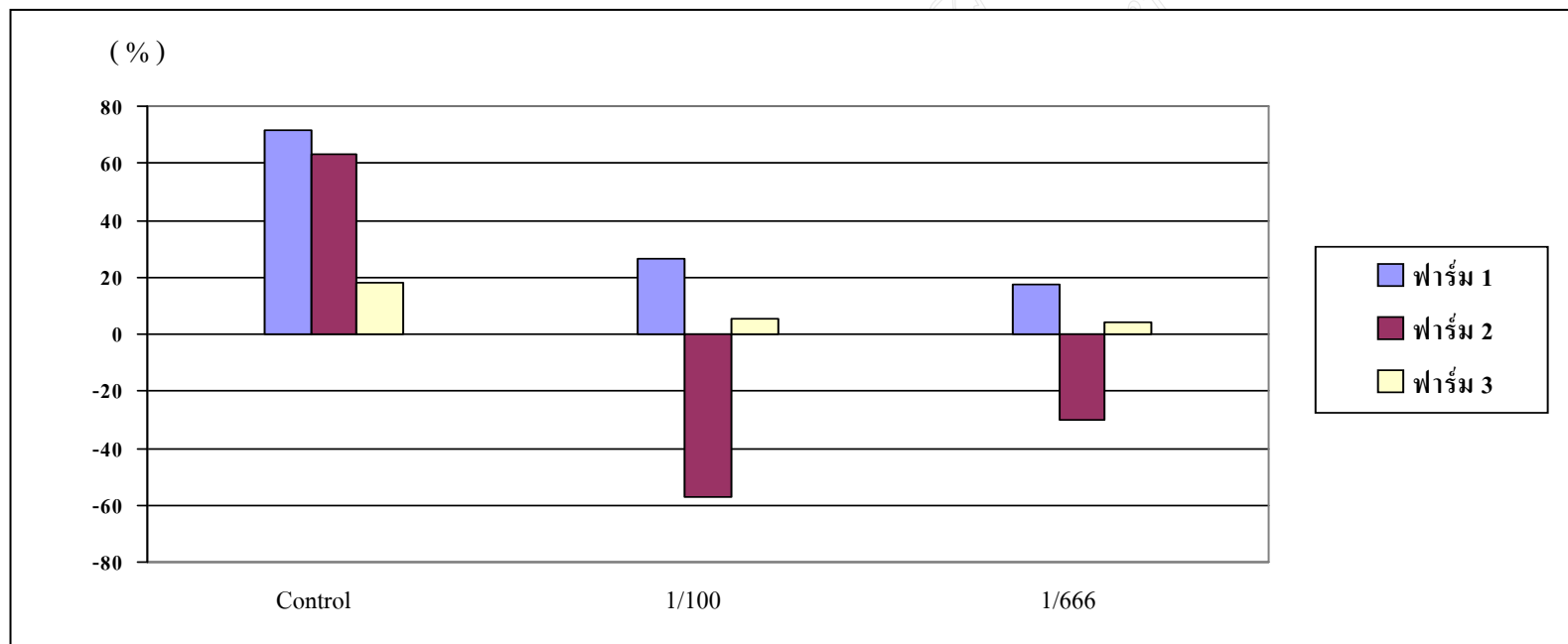
การทดลองใช้น้ำส้มกลั่นควันไม้ต่อการกำจัดเห็บในโคเนื้อ จากภาพที่ 1 พบว่า การใช้ น้ำส้มกลั่นควันไม้ในอัตราส่วน น้ำส้มกลั่นควันไม้ 1 ลิตร : น้ำ 100 ลิตร มีเปอร์เซ็นต์การลดลง ของเห็บโคตลอดการทดลองโดยเฉพาะฟาร์มที่ 2 มากกว่า กลุ่มควบคุม และ เช่นเดียวกับกลุ่ม อัตราส่วน น้ำส้มกลั่นควันไม้ 1 ลิตร : น้ำ 666 ลิตร

ตารางที่ 11 แสดงการใช้น้ำส้มกลั่นคว้นไม้ต่อเปอร์เซ็นต์การจำกัดเห็บของโคเนื้อในแต่ช่วงของการทดลอง

Item	Male			Female			SEM	Interaction			
	control	1:100	1:666	control	1:100	1:666		Block	Sex	TRT	Sex* TRT
Date	(%)							P-Value			
0 – 2	0.00 ^b	- 13.92 ^a	- 22.97 ^a	4.79 ^b	- 24.12 ^a	- 28.52 ^a	112.37	NS	NS	**	NS
0 – 3	6.61 ^b	- 88.02 ^a	- 76.27 ^a	0.00 ^b	- 91.74 ^a	- 75.64 ^a	49.69	NS	NS	**	NS
0 – 4	2.91 ^c	- 11.64 ^{ab}	- 67.05 ^a	0.59 ^c	- 31.37 ^{ab}	-72.43 ^a	3130.37	*	NS	**	NS
0 – 5	15.87 ^b	- 44.28 ^a	- 33.59 ^a	22.62 ^b	- 69.42 ^a	- 80.29 ^a	1491.37	NS	NS	**	NS
0 – 6	- 4.49 ^b	- 45.69 ^a	- 65.84 ^a	- 4.76 ^b	- 57.09 ^a	- 64.74 ^a	195.36	**	NS	**	NS
0 – 7	13.49 ^b	- 37.42 ^a	- 53.04 ^a	14.28 ^b	- 47.72 ^a	- 49.20 ^a	572.21	*	NS	**	NS
0 – 8	44.18 ^b	- 19.99 ^a	- 22.58 ^a	45.83 ^b	- 37.51 ^a	- 39.90 ^a	420.47	*	NS	**	NS
0 – 9	60.05 ^b	-3.25 ^a	2.74 ^a	41.66 ^b	- 13.59 ^a	- 8.33 ^a	799.54	*	NS	**	NS

หมายเหตุ : ค่าเฉลี่ยในบรรทัดเดียวกันที่กำกับด้วยอักษรต่างกันแตกต่างกันระหว่างกลุ่มทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

* แสดงความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$); ** แสดงความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.01$); NS ไม่แสดงความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ ; MSE = ค่ามาตรฐานความแปรปรวนของช่วงการทดลอง; Block = ฟาร์ม; Sex = เพศ; TRT = กลุ่มทดลอง; Sex* TRT = เพศกับกลุ่มทดลอง; Male = เพศผู้; Female = เพศเมีย

ภาพที่ 1 แสดงค่าเปอร์เซ็นต์ความแตกต่างการจำกัดเห็นโดยการใช้ น้ำส้มกลั่นวันไม่ในโคเนื้อตลอดการทดลอง

ผลการศึกษาการใช้น้ำส้มกลั่นควันไม้ต่อการกำจัดเห็บในโคเนื้อในเขตจังหวัดนครสวรรค์ ได้ศึกษาการใช้น้ำส้มกลั่นควันไม้ต่อการกำจัดเห็บในโคเนื้อและการใช้น้ำส้มกลั่นควันไม้ต่อเปอร์เซ็นต์การกำจัดเห็บในโคเนื้อการศึกษาการใช้น้ำส้มกลั่นควันไม้ต่อการกำจัดเห็บในโคเนื้อการทดลองใช้น้ำส้มกลั่นควันไม้ต่อการกำจัดเห็บในโคเนื้อลูกผสมพันธุ์อเมริกันบาร์มัน อายุ 3-5 ปี ซึ่งแบ่งเป็น 3 บล็อก ตามการจัดการของแต่ละฟาร์ม แต่ละบล็อกได้รับทรีเมนต์แบบสุ่มในบล็อก 3 ทรีเมนต์ ทรีเมนต์ละ 2 ตัว ร่วมกับการศึกษาหาปัจจัยเรื่องเพศ เพศละ 3 ตัว รวม 18 ตัว โดยมีผลการทดลองดังต่อไปนี้

จากตารางที่ 12 พบว่า การใช้น้ำส้มกลั่นควันไม้มีผลต่อการกำจัดเห็บโคเนื้อในวันที่ 7, 14, 21, 28, 30 และ 45 หลังการฉีดพ่นในอัตราส่วนน้ำส้มกลั่นควันไม้ 1 ลิตร : น้ำ 100 ลิตร และ น้ำส้มกลั่นควันไม้ 1 ลิตร : น้ำ 666 ลิตร ตรวจพบเห็บน้อยกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$) ส่วนการใช้น้ำส้มกลั่นควันไม้ในการกำจัดเห็บต่อความแตกต่างของเพศโค และ ระหว่างเพศโคกับกลุ่มการทดลอง พบความแตกต่างอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($P > 0.05$) แต่การใช้น้ำส้มกลั่นควันไม้ในการกำจัดเห็บโคมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.01$) ในแต่ละฟาร์มของวันที่ 28 และ 45 หลังการฉีดพ่น

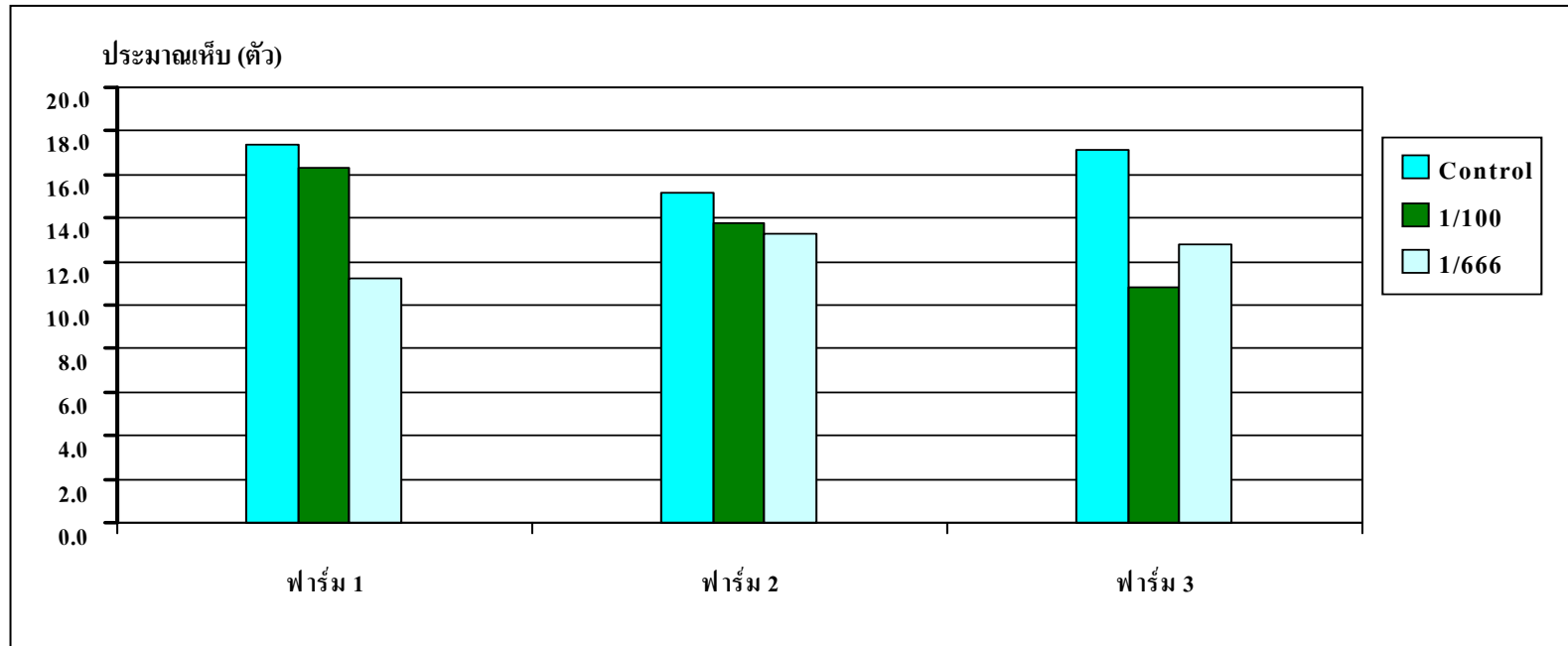
การทดลองใช้น้ำส้มกลั่นควันไม้ต่อการกำจัดเห็บในโคเนื้อ จากกราฟที่ 1 พบว่าการใช้น้ำส้มกลั่นควันไม้ตลอดการทดลองในอัตราส่วนน้ำส้มกลั่นควันไม้ 1 ลิตร : น้ำ 666 ลิตร มีการตรวจพบเห็บน้อยกว่ากลุ่มควบคุม และที่ใช้น้ำส้มกลั่นควันไม้ 1 ลิตร : น้ำ 100 ลิตร โดยเฉพาะฟาร์มที่ 1 และ ฟาร์มที่ 2 แต่ในฟาร์มที่ 3 การใช้น้ำส้มกลั่นควันไม้ในอัตราส่วนน้ำส้มกลั่นควันไม้ 1 ลิตร : น้ำ 100 ลิตร ตรวจพบเห็บน้อยกว่ากลุ่มอื่น ๆ

ตารางที่ 12 แสดงผลการใช้น้ำส้มกลั่นคว้นไม้ต่อค่าเฉลี่ยการจำกัดเห็บของโคเนื้อตลอดการทดลอง

Item	Male			Female			SEM	Interaction			
	control	1:100	1:666	control	1:100	1:666		Block	Sex	TRT	Sex* TRT
Date	(hard)							P-Value			
2	7.33	10.33	8.66	7.66	10.33	9.00	12.12	NS	NS	NS	NS
7	7.66 ^b	1.33 ^a	2.66 ^a	7.33 ^b	1.00 ^a	3.00 ^a	0.76	NS	NS	**	NS
14	7.33 ^c	6.33 ^{ab}	3.33 ^a	7.33 ^c	7.00 ^{ab}	2.66 ^a	21.50	NS	NS	**	NS
21	8.33 ^b	4.33 ^a	2.33 ^a	9.00 ^b	3.33 ^a	2.00 ^a	3.38	NS	NS	**	NS
28	7.00 ^b	4.66 ^a	3.66 ^a	7.00 ^b	4.66 ^a	4.00 ^a	1.50	*	NS	**	NS
30	7.66 ^a	5.66 ^b	5.00 ^b	8.33 ^a	5.66 ^b	5.66 ^b	1.50	*	NS	**	NS
45	10.33 ^a	7.66 ^b	8.33 ^b	10.66 ^a	7.00 ^b	7.00 ^b	0.63	NS	NS	**	NS
60	11.33	9.33	11.00	10.33	9.66	10.66	1.65	NS	NS	NS	NS

หมายเหตุ : ค่าเฉลี่ยในบรรทัดเดียวกันที่กำกับด้วยอักษรต่างกันแตกต่างกันระหว่างกลุ่มทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

* แสดงความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$); ** แสดงความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.01$); NS ไม่แสดงความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ ; MSE = ค่ามาตรฐานความแปรปรวนของช่วงการทดลอง; Block = ฟาร์ม; Sex = เพศ; TRT = กลุ่มทดลอง; Sex* TRT = เพศกับกลุ่มทดลอง; Male = เพศผู้; Female = เพศเมีย

ภาพที่ 2 แสดงการเปรียบเทียบการใช้น้ำส้มกลั่นคว้นไม้ต่อค่าเฉลี่ยการจำกัดเห็บโคของแต่ละฟาร์มตลอดการทดลอง

3. การศึกษาอัตราการเลี้ยงโคเนื้อต่อพื้นที่ที่เหมาะสมแบบการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร ในเขตจังหวัดนครสวรรค์

การศึกษาอิทธิพลของอัตราการปล่อยแปลงหญ้าต่อพฤติกรรมการแทะเล็มของโค ใช้ระยะเวลาในการศึกษา 60 วัน ในช่วงปลายฤดูแล้งโดยสุ่มแต่ละกลุ่มให้มีน้ำหนักใกล้เคียงกัน โคที่ปล่อยเลี้ยงในบริเวณพืชอาหารสัตว์ และแหล่งน้ำตามธรรมชาติ ระบบการเลี้ยงดูเป็นวิถีธรรมชาติ พบว่า การศึกษาพฤติกรรมการปล่อยแปลงแทะเล็มควรมีอัตราการเปลี่ยนแปลงหญ้าในท้องถิ่นไม่น้อยกว่า 1 ไร่/ตัว/เดือน ในช่วงฤดูแล้ง ดังตารางที่ 13

ตารางที่ 13 แสดงอัตราการเลี้ยงโคเนื้อต่อพื้นที่ที่เหมาะสมของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในเขต
จังหวัดนครสวรรค์

ชนิดโค / น้ำหนักเฉลี่ย	น้ำหนักตัวที่เพิ่มขึ้น	ปริมาณผลผลิต		
		เริ่มต้น	สิ้นสุด	ปริมาณที่กิน (น้ำหนักสด กก / ไร่)
โคนม / 500 กก				
2 ตัว / 2 ไร่	66.5	1,152	192	940
2 ตัว / 3 ไร่	52.5	1,340	110	410
โคเนื้อ / 230 กก.				
2 ตัว / 2 ไร่	0	1,700	840	860
2 ตัว / 4 ไร่	2	2,020	1,940	80
2 ตัว / 6 ไร่	6	960	2,500	1,540

การบูรณาการเครือข่ายผู้ใช้สมุนไพรท้องถิ่นต่อการผลิตภาคการเกษตรด้านปศุสัตว์ปลอดภัย สร้าง
 ความรู้ความเข้าใจแก่ผู้เกี่ยวข้อง และขยายผลการวิจัยในการส่งเสริมเผยแพร่การเกษตรที่ยั่งยืน

จากการประเมินความพึงพอใจต่อการปรับปรุงและพัฒนาการนำสมุนไพรไปใช้ทางการ
 เกษตรปศุสัตว์ในการผลิตระบบเดิม การปรับปรุงและพัฒนาการผลิตโดยใช้สมุนไพรใน
 ท้องถิ่นต่อการผลิตปศุสัตว์ในเขตจังหวัดนครสวรรค์ พบว่า การใช้สมุนไพรสะแกนากำจัดพยาธิ
 ภายในเป็ด 75%, การใช้สมุนไพรสะแกนากำจัดพยาธิภายในจังหวัด
 นครสวรรค์ได้ 75%, เกษตรกรใช้สมุนไพรสะแกนากำจัดพยาธิภายในเป็ด 50%, การใช้เกลบรอง
 พื้นสำหรับเป็ดสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตได้ 100%, การเสริมสมุนไพรกะเพราและ
 หอมแดงสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตได้ 75%, การเสริมสมุนไพรกะเพราและหอมแดง
 สามารถควบคุมสุขภาพได้ 50%, การใช้น้ำส้มควันไม้ผลพลอยได้ทางการเกษตรสามารถกำจัดพยาธิ
 ภายนอกได้ 75%, อัตราการปล่อยแปลงโคไม่น้อยกว่า 1 ตัว/ไร่ สามารถเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต
 50-75%, และโครงการวิจัยการเสริมสมุนไพรกะเพราและหอมแดงต่อประสิทธิภาพการผลิตมี
 ประโยชน์ต่อเกษตรกรผู้เลี้ยง 75%, สำหรับโครงการวิจัย อัตราการปล่อยแปลงหญ้าที่เหมาะสมต่อ
 อัตราการเลี้ยงในปัจจุบันมีประโยชน์ต่อเกษตรกรผู้เลี้ยง 60%, ดังตารางที่ 14

ตารางที่ 14 แสดงผลการปรับปรุงและพัฒนาการผลิตโดยใช้สมุนไพรในท้องถิ่นต่อการผลิต
ปศุสัตว์ในเขตจังหวัดนครสวรรค์

สิ่งที่ศึกษา	เปอร์เซ็นต์
การใช้สมุนไพรสะแกนากำจัดพยาธิภายในเป็ด	75
การใช้สมุนไพรสะแกนากำจัดพยาธิภายนอกของพยาธิภายในจังหวัดนครสวรรค์ได้	75
เกษตรกรใช้สมุนไพรสะแกนากำจัดพยาธิภายในเป็ด	50
การใช้เกลือรองพื้นสำหรับเป็ดสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตได้	100
การเสริมสมุนไพรกะเพราและหอมแดงสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตได้	75
การเสริมสมุนไพรกะเพราและหอมแดงสามารถควบคุมสุขภาพได้	50
การใช้น้ำส้มควันไม้ผลพลอยได้ทางการเกษตรสามารถกำจัดพยาธิภายนอกได้	75
อัตราการปล่อยแปลงโคไม่น้อยกว่า 1 ตัว/ไร่ สามารถเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต	50-75
<u>สำหรับสัตว์ปีก</u>	
โครงการวิจัยการเสริมสมุนไพรกะเพราและหอมแดงต่อประสิทธิภาพการผลิตมีประโยชน์ต่อเกษตรกรผู้เลี้ยง	75
<u>สำหรับโค</u>	
โครงการวิจัย อัตราการปล่อยแปลงหญ้าที่เหมาะสมต่ออัตราการเลี้ยงในปัจจุบันมีประโยชน์ต่อเกษตรกรผู้เลี้ยง	60

การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของการเกษตรและองค์ความรู้เครือข่ายให้เกิดการขยายผลต่อไปการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของการเกษตรและองค์ความรู้ การนำสมุนไพรสะแกมาถ่ายพยาธิเปิด พบว่า ยาน่าจะเห็นผลเร็วกว่า, สามารถนำไปใช้ในการถ่ายพยาธิได้, สมุนไพรส่วนมากได้ผล ส่วนการใช้ น้ำส้มล้นไม้ต่อการกำจัดพยาธิ ภายนอกของโคและอัตรการปล่อยแปลงหญ้าไม่น้อยกว่า 1 ตัว/ไร่ พบว่า พื้นที่การเลี้ยงโคมีข้อจำกัด, สามารถจัดการหมุนเวียนจากอัตรการปล่อยแปลงที่แนะนำได้จริง, สำหรับการใช้น้ำส้มล้นไม้ต่อการกำจัดพยาธิมีค่าใช้จ่ายน้อยลง, ไม่มีอันตราย ทำให้โคมีสุขภาพดี และการใช้แกลบรองนอนและการเสริมสมุนไพร กระเพราและหอมสามารถเพิ่มประสิทธิภาพ พบว่า ต้นทุนต่ำหาได้ง่ายกว่า, ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพ, หาง่าย, สามารถทำให้เปิดมีการขยายพื้นที่อกมากขึ้น, ใช้เป็นยาแก้หวัดได้และป้องกันโรคได้ สำหรับ ปัญหาของการนำโครงการวิจัยครั้งนี้ไปใช้ คือ ไม่มีความชำนาญ, ไม่สะดวก, การเผยแพร่ข้อมูลยังไม่ทั่วถึง, มีปัญหาน้อย, ยังไม่กล้าเสี่ยง 100%, สมุนไพรบางชนิดหาได้ยาก และโครงการวิจัยครั้งนี้สามารถนำไปประยุกต์ไม่ได้จริงเพราะสามารถนำไปลดต้นทุน และสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ในปัจจุบัน, มีอยู่ในท้องถิ่น, ป้องกันโรคได้ดี, ใช้ได้จริง, ไม่พบสัตว์ตาย, สามารถทำใช้ได้เอง, ปลอดภัย, ช่วยเสริมการรักษาโรคจากยาแผนปัจจุบันประหยัด ดังตารางที่ 15

ตารางที่ 15 แสดงผลการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และองค์ความรู้จากการใช้สมุนไพรในท้องถิ่นต่อการผลิตปศุสัตว์ในเขตจังหวัดนครสวรรค์

ประเด็นจากการใช้สมุนไพร	ผลการแลกเปลี่ยนและองค์ความรู้
1. การนำสมุนไพรสะแกมาถ่ายพยาธิเปิดได้หรือไม่อย่างไร	ยาน่าจะเห็นผลเร็วกว่า, สามารถนำไปใช้ในการถ่ายพยาธิได้, สมุนไพรส่วนมากได้ผล
2 การใช้ น้ำส้มล้นไม้ต่อการกำจัดพยาธิ ภายนอกของโคและอัตรการปล่อยแปลงหญ้าไม่น้อยกว่า 1 ตัว / ไร่ เหมาะสมหรือไม่อย่างไร	พื้นที่การเลี้ยงโคมีข้อจำกัด, สามารถจัดการหมุนเวียนจากอัตรการปล่อยแปลงที่แนะนำได้จริง, สำหรับการใช้น้ำส้มล้นไม้ต่อการกำจัดพยาธิมีค่าใช้จ่ายน้อยลง, ไม่มีอันตราย ทำให้โคมีสุขภาพดี,

ตารางที่ 15 แสดงผลการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และองค์ความรู้จากการใช้สมุนไพรในท้องถิ่นต่อ
การผลิตปศุสัตว์ในเขตจังหวัดนครสวรรค์ (ต่อ)

ประเด็นจากการใช้สมุนไพร	ผลการแลกเปลี่ยนและองค์ความรู้
3. การใช้เกลบรอนนอนและการเสริมสมุนไพร กระเพราและหอมสามารถเพิ่มประสิทธิภาพหรือไม่อย่างไร	ต้นทุนต่ำหาได้ง่ายกว่า, ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพ, หาง่าย, สามารถทำให้เป็ดมีการขยายพื้นที่อกมากขึ้น, ใช้เป็นยาแก้หวัดได้และป้องกันโรคได้
4. ปัญหาของการนำโครงการวิจัยครั้งนี้ไปใช้ คือ อะไร และมีผลพลอยอย่างไร	ไม่มีความชำนาญ, ไม่สะดวก, การเผยแพร่ข้อมูลยังไม่ทั่วถึง, มีปัญหาน้อย, ยังไม่กล้าเสี่ยง 100%, สมุนไพรบางชนิดหาได้ยาก
5 ท่านคิดว่าโครงการวิจัยครั้งนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงหรือไม่ อย่างไร	สามารถนำไปลดต้นทุน และสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ในปัจจุบัน, มีอยู่ในท้องถิ่น, ป้องกันโรคได้ดี, ใช้ได้จริง, ไม่พบสัตว์ตาย, สามารถทำใช้ได้เลย, ปลอดภัย, ช่วยเสริมการรักษาโรคจากยาแผนปัจจุบัน, ประหยัด